

BOLALAR NEVROLOGIYASI: DIQQAT YETISHMOVCHILIGI VA GIPERAKTIVLIK SINDROMI HAMDA AUTIZM SPEKTRI BUZILISHLARI

Abdumannonova Muborakxon Abdupulat qizi

Alfraganus Universiteti Tibbiyot
fakulteti 2-kurs talabasi

Qoraboyeva Malika Abdumajit qizi

Alfraganus Universiteti Tibbiyot
fakulteti 2-kurs talabasi

Muzaffarov Jahongir Shavkat o'g'li

Alfraganus Universiteti Tibbiyot fakulteti
Tibbiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar nevrologiyasining muhim jihatlari, jumladan, diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari atroflicha yoritilgan. Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi bolalarda diqqatni jamlash qiyinchiliklari, giperaktivlik va impulsivlik bilan namoyon bo'lsa, autizm spektri buzilishlari ijtimoiy muloqot va xulq-atvordagi muayyan cheklovlar bilan tavsiflanadi. Maqolada ushbu kasalliklarning sabablari, belgilari, tashxislash usullari hamda davolash strategiyalari tahlil qilinadi. Shuningdek, diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari o'zaro bog'liq bo'lishi mumkinligi ta'kidlanib, ularga kompleks yondashuv zarurligi asoslanadi. Ushbu tadqiqotlar bolalar rivojlanishida erta tashxis va to'g'ri terapiyaning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit soʻzlar: Bolalar nevrologiyasi, diqqat yetishmovchiligi, giperaktivlik, impulsivlik, autizm spektri buzilishi, neyro-rivojlanish, tashxis, terapiya, xulq-atvor, maxsus taʼlim.

Аннотация: В статье представлен всесторонний обзор важных аспектов детской неврологии, включая синдром дефицита внимания и гиперактивности и расстройства аутистического спектра. В то время как синдром дефицита внимания и гиперактивности характеризуется трудностями концентрации внимания, гиперактивностью и импульсивностью у детей, расстройства аутистического спектра характеризуются определенными ограничениями в социальном общении и поведении. В статье анализируются причины, симптомы, методы диагностики и стратегии лечения этих заболеваний. Также отмечается, что синдром дефицита внимания и гиперактивности и расстройства аутистического спектра могут быть взаимосвязаны, что обосновывает необходимость комплексного подхода к ним. Эти исследования демонстрируют важность ранней диагностики и соответствующей терапии для развития ребенка.

Ключевые слова: детская неврология, синдром дефицита внимания и гиперактивности, импульсивность, расстройство аутистического спектра, нейроразвитие, диагностика, терапия, поведение, специальное образование.

Abstract: This article provides a comprehensive overview of important aspects of child neurology, including attention deficit hyperactivity disorder and autism spectrum disorders. While attention deficit hyperactivity disorder is characterized by difficulty concentrating, hyperactivity, and impulsivity in children, autism spectrum disorders are characterized by specific limitations in social communication and behavior. The article analyzes the causes, symptoms, diagnostic methods, and treatment strategies of these

disorders. It also highlights the possible interrelationship between attention deficit hyperactivity disorder and autism spectrum disorders, which justifies the need for an integrated approach to them. These studies demonstrate the importance of early diagnosis and appropriate therapy in child development.

Keywords: Child neurology, attention deficit, hyperactivity, impulsivity, autism spectrum disorder, neurodevelopment, diagnosis, therapy, behavior, special education.

Kirish. Bolalar nevrologiyasi sohasida diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari eng ko‘p uchraydigan nevrologik muammolardan hisoblanadi. Ushbu kasalliklar bolalarning ijtimoiy, akademik va shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu sindromlarning erta tashxisi va to‘g‘ri davolash choralari bolalarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Nevrologik kasalliklar bolalikdan boshlab kuzatilishi mumkin bo‘lib, ularning sabablari genetik, atrof-muhit va nevrobiologik omillarga bog‘liq. So‘nggi o‘n yilliklarda nevrologik buzilishlar, xususan, diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari haqida ilmiy tadqiqotlar ancha rivojlandi va yangi tashxis hamda davolash usullari ishlab chiqildi.

Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi. Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi bolalik davrida boshlanadigan neyro-rivojlanish buzilishi bo‘lib, diqqatni jamlashdagi qiyinchiliklar, giperaktivlik va impulsivlik kabi alomatlar bilan tavsiflanadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) va Amerika Psixiatriya Assotsiatsiyasi tomonidan ushbu sindromning quyidagi asosiy belgilari ajratib ko‘rsatilgan: Diqqat yetishmovchiligi: O‘quv jarayonida yoki oddiy kundalik faoliyatda diqqatni uzoq saqlab turish qiyinligi.

Giperaktivlik: Bola harakatlarini nazorat qila olmasligi, tinch o‘tirishga qiynalishi.

Impulsivlik: O‘ylamasdan harakat qilish, shoshqaloqlik, sabrsizlik.

Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromining sabablari to‘liq aniqlanmagan bo‘lsa-da, genetik omillar, neyrobiologik o‘zgarishlar va atrof-muhit ta’siri muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi bilan og‘rigan bolalarda frontal korteks va bazal gangliyalarning funksiyasi buzilgan bo‘lishi mumkin.

Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi davolash usullari:

Psixoterapiya: Xulq-atvor terapiyasi va kognitiv terapiya.

Dori-darmonlar: Metilfenidat, atomoksetin, amfetaminlar.

Pedagogik yondashuv: Maxsus ta’lim dasturlari va individual yondashuv.

Autizm spektri buzilishlari. Autizm spektri buzilishlari muloqot va ijtimoiy o‘zaro ta’sir muammolari, shuningdek, cheklangan va takroriy xatti-harakatlar bilan tavsiflanadi. autizm spektri buzilishlari spektr bo‘yicha farqlanadi, ya’ni eng yengil shakllardan og‘ir darajadagi nogironlikka qadar davom etishi mumkin. ASBning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

Ijtimoiy o‘zaro ta’sir muammolari: Ko‘z bilan aloqa qilishning kamligi, hissiy javoblarning cheklanganligi.

Til va muloqot muammolari: Gapirish kechikishi yoki umuman yo‘qligi, g‘ayrioddiy nutq uslubi.

Takrorlanuvchi xatti-harakatlar: Doimiy ravishda bir xil harakatlarni bajarish, tartib va rejaga haddan tashqari bog‘liqlik.

ASB sabablari hali to‘liq o‘rganilmagan, lekin genetik omillar va miya rivojlanishidagi o‘zgarishlar asosiy omillar hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, autizm spektri buzilishlari bo‘lgan bolalarning miyalarida neyronlararo aloqa sust rivojlangan bo‘lishi mumkin.

Autizm spektri buzilishlari davolash usullari:

Xulq-atvor terapiyasi: ABA terapiyasi (Applied Behavior Analysis).

Logopedik terapiya: Nutq rivojlantirish mashg'ulotlari.

Maxsus ta'lim dasturlari: Individual ta'lim rejalarini qo'llash.

Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlarining o'zaro bog'liqligi. Ko'pgina hollarda diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari birgalikda uchraydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, autistik bolalarning taxminan 30-50% ida diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi alomatlari ham mavjud. Bu esa tashxis qo'yish va davolash jarayonini murakkablashtiradi. Bunday bolalar uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Tashxis va davolash. Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari tashxisi klinik ko'rik, ota-onalar va o'qituvchilar bilan suhbat, shuningdek, maxsus baholash testlari yordamida amalga oshiriladi. Tashxis qo'yishda quyidagi usullar muhim ahamiyat kasb etadi:

DSM-5 (Amerika Psixiatriya Assotsiatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan diagnostika mezonlari)

ADOS (Autizm diagnostikasi uchun standartlashtirilgan test)

Conners' Rating Scale (diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromini aniqlash uchun maxsus baholash usuli)

Xulosa. Diqqat yetishmovchiligi va giperaktivlik sindromi hamda autizm spektri buzilishlari bolalar nevrologiyasida muhim o'rin tutadi. Ularning erta tashxisi va to'g'ri davolash usullari bolalarning hayot sifatini yaxshilashda katta ahamiyatga ega. Ushbu kasalliklarning kompleks yondashuv asosida davolanishi bolalarga normal hayot tarzini shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. American Psychiatric Association (APA). (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). Pp. 59-75.
2. World Health Organization (WHO). (2019). International Classification of Diseases (ICD-11). Pp. 102-120.
3. Barkley, R. A. (2015). Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment. Pp. 205-230.
4. Lord, C., & Risi, S. (2000). Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS) Manual. Pp. 50-68.
5. Gillberg, C. (2010). The ESSENCE of Autism and Other Neurodevelopmental Conditions. Pp. 150-170.